

BLOCUL MOLDOVENESC AL SFATULUI ȚĂRII, FĂURITOR AL DESTINULUI BASARABIEI

Doctor habilitat în istorie **Gheorghe COJOCARU**
Institutul de Istorie al AȘM

THE MOLDAVIAN BLOC OF THE SFATUL ȚĂRII, MAKER OF THE DESTINY OF BESSARABIA

Summary. In this study, the author analyses the role played by the Moldovan Bloc, as the majority parliamentary faction in the Sfatul Țării (Country Counsel), in the years 1917–1918. It is underlined that the most important decisions of the Bessarabian legislative assembly, such as the declaration of the Moldovan Democratic Republic on 2 December 1917, the proclamation of its independence on 24 January 1918, the unification of Bessarabia with Romania on 27 March of the same year, were initiated and carried out by the deputies of the Moldovan Bloc, supported by other parliamentary representatives. The author points out that the history of the Sfatul Țării, including the activity of the Moldovan Bloc, must be understood and assumed in its entirety, as an inseparable and luminous part of the contemporary spiritual inheritance.

Keywords: Bessarabia, Sfatul Țării, the Moldovan Bloc, Moldovan Democratic Republic.

Rezumat. În acest studiu autorul descrie rolul Blocului Moldovenesc, ca fracțiune parlamentară majoritară, în Sfatul Țării, în anii 1917–1918. Se subliniază că cele mai importante decizii ale adunării legislative basarabene, precum declararea Republicii Democratice Moldovenești la 2 decembrie 1917, proclamarea independenței acesteia la 24 ianuarie 1918, unirea Basarabiei cu România la 27 martie același an, au fost inițiate și realizate de către deputații întruniți în cadrul Blocului Moldovenesc, susținut și de alte forțe cu reprezentare parlamentară. Autorul menționează că istoria Sfatului Țării, incluzând activitatea Blocului Moldovenesc, trebuie înțeleasă și asumată în întregul său, ca parte inseparabilă și luminoasă a moștenirii spirituale contemporane.

Cuvinte-cheie: Basarabia, Sfatul Țării, Blocul Moldovenesc, Republica Democratică Moldovenească.

O sută de ani în urmă, în sala de festivități a Liceului nr. 3 de băieți din Chișinău începea să răsunе vocea istoriei: treziți la viața națională, exact în această zi o mână de oameni cu dragoste de neam și de țară se reuneau aici cu gândul de a lua soarta Basarabiei înstrăinate la 1812 în mâinile proprii. Se vorbea mult până atunci, în întrunirile din diverse colțuri ale Basarabiei, ca și departe de hotarele sale, despre nevoia unui Sfat al Țării ca o instituție reprezentativă la scara provinciei, care să-și asume întreaga responsabilitate pentru soarta fostei gubernii țariste, ceea ce în condițiile de aici nu putea să conducă decât la autodeterminarea populației dintre Prut și Nistru, așa cum se întâmpla atunci mai peste tot în cuprinsul fostului Imperiu Rus. Ideile unei Diete provinciale, a autonomiei Basarabiei, a soluționării problemei agrare, a instruirii în limba maternă, a întoarcerii Bisericii cu fața spre poporul de jos mergeau mână în mână cu revendicările libertăților și drepturilor democratice. Câștigate prin efortul emancipator al Revoluției ruse, aceste drepturi trebuiau puse obligatoriu în serviciul unei cauze nobile, ele urmau să îmbrace o haină națională, pentru a dobândi mai multă forță de atracție și consistență în întreg teritoriul Basarabiei. Dacă Revoluția a deschis calea spre libertate, drumul spre despărțirea de trecut nu a fost deloc ușor, mai ales că revoluția înseși, la un moment dat, începu să-și renege idealurile și să-și devoreze artizanii.

Într-un asemenea moment de răscruce, este convocat la Chișinău un mare Congres al militarilor moldoveni, pe steagurile tricolore ale căruia se citea dorința unanimă de a se pune în slujba neamului năpăstuit de la răsărit de Prut. Sosiți cu mandat reprezentativ din diverse unități de pe Frontul de Est, la 21 octombrie cei peste 800 de delegați s-au pronunțat ferm pentru autonomia Basarabiei, tot atunci manifestându-se și un curent favorabil readucerii ținutului dintre Prut și Nistru în unitatea românească [1]. Declararea autonomiei Basarabiei, în contextul de atunci al Revoluției ruse, marca un prim și ireversibil pas pe calea autodeterminării naționale. Congresul a decis formarea Sfatului Țării, alegând și primii deputați ai forului legislativ preconizat, care vor pune bazele viitorului Bloc Moldovenesc, ca fracțiune parlamentară.

În legătură cu modalitatea de alegere, prin delegare, a membrilor Sfatului Țării, nu rareori se pune în discuție reprezentativitatea și legitimitatea acestei instituții. Sigur, erau de preferat alegerile prin vot direct, dacă ar fi avut cine să le organizeze, dacă ar fi fost adoptată o lege electorală care să țină cont de specificul Basarabiei, dacă ținutul nu ar fi fost supus tuturor intemperțiilor cauzate de vecinătatea Frontului Român și dacă cei 300 de mii de tineri basarabeni, duși pe câmpul de bătălie, ceea ce reprezenta circa 25 la sută din populația matură a ținutului, ar fi putut să-și dea

și ei votul. Or, în lipsa tuturor acestor circumstanțe, singurul mijloc de a nu permite ca Basarabia să cadă pradă arbitrariului și samavolniciei era voința colectivă de autodeterminare și de asumare a interesului național. Anume în aceasta constă meritul istoric al Congresului militar moldovenesc, meritul de a defini mecanismul și de a iniția procedura de constituire a Sfatului Țării, de a asuma, astfel, puterea într-un moment de mare tensiune și de a-i da o pronunțată expresie democratică și națională. Astăzi, la o sută de ani de la acele evenimente, nu avem, cu părere de rău, o placă comemorativă, cel puțin, care să înveșnicească acea temerară operă a înaintașilor noștri.

Un Birou de organizare a Sfatului Țării, ales la Congres, a derulat în mai puțin de o lună de zile o suită de activități organizatorice, urmărind să asigure făurirea unei instituții parlamentare democratice și reprezentative. Inițiativa și tonul tuturor acestor acțiuni a aparținut deputaților care se vor constitui în Blocul Moldovenesc, iar liderii acestuia se vor manifesta plenar în toate cele 15 ședințe de lucru ale Biroului. Cota de 70 la sută atribuită reprezentanților populației române în Sfatul Țării nu era o simplă constatare statistică. Ea reflecta marea preocupare a celor care au stat la baza mișcării naționale ca Dieta provincială să fie o instituție democratică națională, care să se pună de-adevăratelea în slujba celor care mai bine de o sută de ani nu au avut între Prut și Nistru unde să-și spună păsul și cine să-i apere.

Drept urmare, la 19 noiembrie, în ziarul „Ardealul” apărea un scurt anunț, semnat de președintele Biroului de organizare a Sfatului Țării, Vasile Țanțu, în care se spunea: „Deschiderea Sfatului Țării e hotărâtă pe ziua de 21 noiembrie 1917, cu oricâți deputați vor fi de față. Domnii deputați sunt poftiți să se prezinte cu toții pe ziua numită” [2], prezentându-se în ziua stabilită nu mai puțin de 95 de deputați.

Inaugurarea lucrărilor Sfatului Țării a confirmat capacitatea de creație națională, canalizând evoluțiile politice pe o cale parlamentară, de tip occidental, respectându-se principiul democratic al separației puterilor în stat. În contextul creat după preluarea puterii la Petrograd de partidul bolșevic, calea Basarabiei libere nu avea nimic în comun cu dictatura și discriminarea de clasă, noile autorități de la Chișinău fiind dispuse să vadă în Guvernul lui V. I. Ulianov (Lenin) doar o putere executivă a Rusiei în hotarele sale naturale. Tânăra clasă politică basarabeană își vedea misiunea în apărarea valorilor democratice, în modernizarea societății și în emanciparea și autodeterminarea națională. Fără formarea unei majorități parlamentare în jurul Blocului Moldovenesc, care a atras cele mai luminate și mai hotărâte minți ale Basarabiei de atunci, fără buna

organizare și fără efortul său solidar toate aceste obiective ar fi rămas niște simple deziderate.

Grație înțelepciunii liderilor săi, Blocul Moldovenesc a promovat o politică orientată spre identificarea consensului în activitatea Sfatului Țării, făcând compromisuri rezonabile ca în cazul alegerii în fruntea instituției legislative a lui Ion Inuleț, în locul lui Ion Pelivan, liderul incontestabil al Blocului, sau la formarea organelor de conducere ale parlamentului și a primului Guvern al Basarabiei, în care s-au oferit locuri reprezentanților minorităților etnice. Ca profil social, Blocul Moldovenesc reunea oameni cu convingeri politice de stânga, reformiste, de extracție democratică europeană și cu o largă aplecare spre ideile de emancipare națională și de slujire a binelui comun.

Declararea Republicii Democratice Moldovenești la 2 decembrie 1917, ca expresie a aspirațiilor de emancipare națională în acele circumstanțe, marca un prim pas spre desprinderea de fosta metropolă și consolidarea cadrului unui sistem politic de tip parlamentar. Este demn de remarcat că printre revendicările fundamentale ale mișcării naționale de la 1917, formulate în urma prăbușirii autocrației țariste, cerința formării unei entități aparte a Basarabiei, a unei republici, în speță, nu se regăsește. S-a militat pentru o Dietă a teritoriului dintre Prut și Nistru, pentru autonomia Basarabiei, pentru o serie de alte obiective de mare amplitudine politico-socială și națională, însă ideea proclamării unei republici apare mai târziu. Cel care o expune public este Ion Inuleț, după alegerea sa în funcția de președinte al Sfatului Țării la 21 noiembrie 1917. Basarabia, spunea Inuleț, în baza dreptului la autodeterminare, dobândit în urma Revoluției, „va trebui să devină republică democratică, formând o parte indivizibilă din marea republică federativă democratică rusă” [3, p. 37].

Această idee, a unei „republici democratice basarabene”, a fost susținută printre primii de Pantelimon Erhan [3, p. 39], cel care a fost ales în fruntea instituției executive a Basarabiei. Este interesant de reținut că și unul, și altul au fost trimiși de Guvernul Provizoriu de la Petrograd „să adâncească” revoluția la Chișinău. Iată o contribuție, nesemnaltă ca atare în istoriografie, a „trimișilor” din fosta metropolă care a deschis noi orizonturi în fața mișcării naționale din ținut [4].

Contextul, ca o sumă de factori și de condiții, a jucat un rol esențial la proclamarea Republicii Democratice Moldovenești. În condițiile în care periferiile naționale ale fostului Imperiu al țarilor se declarau rând pe rând republici autonome, formarea Republicii Moldovenești s-a produs, pe bună dreptate, printr-un efect al contaminării cu toate aceste idei și proiecte și în baza dreptului la autodeterminare națională [5]. Ucraina vecină se proclamase Republică Populară și,

mai mult decât atât, ca urmare a loviturii bolșevice de la Petrograd, Rusia înseși se declarase o Republică federativă a Sovietelor, fapt care a precipitat includerea pe agenda Sfatului Țării a chestiunii declarării Republicii Democratice Moldovenești. Mai ales că în întreg cuprinsul fostei Rusii se discuta ideea formării unei comunități federative a noilor republici naționale, la care, în acea fază, ar fi intenționat să participe și liderii de la Chișinău. Or, pentru a putea sta la aceeași masă cu reprezentanții noilor republici naționale și a pleda în favoarea intereselor Basarabiei, ei aveau nevoie de o formă expresă de reprezentare la scara provinciei și de un mandat incontestabil din partea unei entități cu un statut egal cu cel al viitorilor parteneri de proiect. Eșuarea proiectului mării „republici federative democratice ruse” ar trebui pusă în legătură directă cu deturnarea esenței Revoluției din februarie de insurecția armată bolșevică de la Petrograd, din 25 octombrie 1917.

S-a înregistrat o largă adeziune a populației și a diverselor organizații social-politice față de autoritatea Sfatului Țării și declararea Republicii Moldovenești [6, pp. 102-121, 127, 147, 155, 205-206, 214, 222, 226 ș.a.] care subscria la valorile democratice fundamentale și-și propunea o serie de reforme sociale și economice. Noua entitate dispunea, astfel, de legitimitatea internă necesară, rămânând în așteptarea consacrării externe. Înseși formarea Republicii Democratice Moldovenești, între Prut și Nistru, între Hotin și Marea Neagră, conferea Basarabiei un statut egal cu cel al Republicii Ucrainei sau al Rusiei și consemna un nou și ireversibil început pe calea autodeterminării naționale.

În clipele de grea încercare de la sfârșitul anului 1917 începutul anului 1918, când o structură militară, străină de acest pământ, autoinstalată la Chișinău, precum Secția de front a RUMCEROD-ului de la Odessa, a atentat mișelește asupra Sfatului Țării, anume liderii Blocului Moldovenesc, având mandatul legislativului, și-au asumat curajul de a cere ajutor din exterior, punând Basarabia sub ocrotirea armatei române, care a trecut Prutul cu acordul țărilor Antantei și care nu avea cum să fie o armată străină pentru cei care fuseseră înstrăinați de frații lor 106 ani în urmă.

Ca și declarația din 2 decembrie, declarația de independență a Republicii Democratice Moldovenești poartă amprenta clară a Blocului Moldovenesc, fiind adoptată cu unanimitate de voturi la 24 ianuarie 1918. Se părea că sosise timpul pentru inițierea reformelor promise, agrare, în primul rând, constituționale, administrative etc., însă în împrejurările vitrege ale ultimului an al Marelui Război era necesar, înainte de toate, ca Basarabia nu numai să-și pună la adăpost prezentul, ci să-și asigure viitorul. Soluția nu putea veni decât de la cei care au avansat și promovat un vast

program național, adecvat intereselor populației basarabene, și care în noile condiții trebuiau să decidă pe ce cale să meargă mai departe, să aleagă între imprezibilul rămânerii pe cont propriu în zona turbulentă a Răsăritului sau să încerce un efort de autodepășire și să reazeze vechea provincie a lui Ștefan cel Mare în unitatea românească sub zodia Occidentului. Pentru Blocul Moldovenesc, liderii căruia aveau o imagine adecvată asupra gravității situației interne și externe a Republicii Moldovenești, această chestiune nu avea caracterul unei dileme, Basarabia urmând să-și regăsească locul firesc în familia românească. Revenirea sa acasă însă urma nu numai să pună capăt unei nedreptăți istorice, ci, mai mult decât atât, ea trebuia să aducă în viața întregii societăți românești un nou suflu de libertăți și reforme democratice, pentru a-i extinde și a-i întări orizontul european de dezvoltare. Anume în sensul acesta trebuie citit votul copleșitor al Blocului Moldovenesc în favoarea unirii Basarabiei cu țara-mamă, România, din 27 martie 1918.

Cu părere de rău, și astăzi, la o sută de ani depărtare, Sfatului Țării și, implicit, Blocului Moldovenesc, i se mai neagă dreptul de a fi luat decizia de Unire, invocându-se caracterul declarat provizoriu al instituției legislative și lipsa prerogativelor respective. Totodată, dacă Sfatului Țării i se recunoaște dreptul de a asuma puterea supremă în Basarabia, de a forma o Republică Democratică, de a proclama independența de stat a acesteia, fără a pune la îndoială legitimitatea mandatului său până în acest punct, este limpede că esența chestiunii nu rezidă în natura sau mandatul instituției legislative basarabene. Mai curând, în logica sucită a celor cărora le repugnă opțiunea majorității parlamentare din memorabila zi de 27 martie și care, dominați de resentimentele istoriei, se tem de impactul Unirii asupra zilei de astăzi, încercând să-l reprime prin uzurparea adevărului istoric. În această ordine de idei, oare nu este evident că a contesta, sub un pretext sau altul, votul din 27 martie, care trebuie privit fără ură și părtinire în contextul epocii, înseamnă a contesta tot ce s-a clădit prin osteneala Sfatului Țării și a majorității parlamentare, grupate în jurul Blocului Moldovenesc, chiar din ziua deschiderii lucrărilor forului legislativ la 21 noiembrie 1917, înseamnă a contesta chiar ceea ce pare că se acceptă?...

De altfel, istoria nu tolerează abordări selective, iar istoria Sfatului Țării trebuie privită în organicitatea sa, trebuie înțeleasă și asumată în întregul său ca parte inseparabilă și luminoasă a patrimoniului nostru spiritual, cu grijă față de trecut, cu răspundere față de prezent și cu încredere față de viitorul care ne așteaptă.

Timp de o sută de ani de la acele evenimente istorice s-au spus multe, și de bine, și de rău despre Sfatul

Țării și despre Blocul Moldovenesc, istoria căruia se contopește, practic, cu istoria adunării legislative basarabene. Forța redevabilului Bloc Moldovenesc, aceste axe viguroase a reprezentanței naționale din anii 1917–1918, s-a inspirat din durerea și nevoile unui neam, pentru a-l scoate la lumină din pâcla istoriei, impunându-se prin coerență organizatorică, curaj în acțiuni, sete de dreptate și principialitate ideatică atât în fața prietenilor, cât și, mai ales, a adversarilor. Conștient de misiunea sa istorică, ca și de identitatea sa românească, păstrându-și unitatea și lărgindu-și sprijinul social, Blocul Moldovenesc a știut să navigheze printre capcanele epocii, dând sens, orientare și finalitate precisă procesului complicat de autodeterminare și rămânând drept model de servire cauzei supreme naționale, făuritor al destinului Basarabiei libere.

BIBLIOGRAFIE ȘI NOTE

1. „Lupta”, nr. 36, din 19 noiembrie / 2 decembrie 1917; Într-un interviu aceluiași ziar al socialiștilor români stabiliți în Odessa, căpitanul Em. Catelli, președintele Comitetului militarilor moldoveni din Odessa, declara că raporturile dintre Basarabia și România trebuiau să fie „de bună vecinătate ca între două state independente”. „Noi, spunea Catelli, un vechi militant al partidului socialist-revoluționar, iubim poporul român ca pe un frate, dar nu vom accepta pentru nimic în lume să cădem sub jugul oligarhiei române”. Într-un viitor însă, menționa Catelli, „odată ce democrația va triumfa în România, unde se vor organiza și alte instituții sociale, odată ce țărănul român va deveni un cetățean liber și proprietar al pământului său, dacă anexarea (a se citi: alipirea – n.a.) Basarabiei la România va corespunde votului unanim al celor două țări, noi o vom accepta cu toții” (*Ibidem*).

2. „Ardealul”, din 19 noiembrie 1917.

3. Cojocaru Gh. E. Sfatul Țării. Itinerar. Chișinău: Civitas, 1998.

4. Este demn de remarcat că termenul „Republică Moldovenească” se întâlnește pentru prima dată în procesul-verbal al ședinței Sfatului Țării din 28 noiembrie, când un reprezentant al congresului de front al militarilor polonezi a salutat (!) „Republica Moldovenească”. Drept răspuns, Pan Halippa, care prezida ședința, a declarat, anticipând Declarația din 2 decembrie a Sfatului Țării, că „Basarabia este o parte a Moldovei, ruptă de la ea. Noi, moldovenii, proclamând Republica Moldovenească, ne mărginim cu cucerirea drepturilor noastre între Nistru și Prut. Scopul final al popoarelor este unirea poporațiilor; unirea este o chestiune a viitorului, iar noi, deocamdată, ne vom pune în slujba ordinii” (Sfatul Țării. Documente. Procesele-verbale ale ședințelor în plen. Ediție de Ion Țurcanu, Știința, Chișinău, 2016, p. 115). Ion Buzdugan regreta că Declarația cu privire la Republica Moldovenească n-a fost adoptată în chiar ziua inaugurării lucrărilor Sfatului Țării (*Ibidem*, p. 170).

5. A se vedea mai pe larg în: Valeriu Popovschi, Biroul de organizare al Sfatului Țării (27 octombrie – 21 noiembrie 1917) / Republica Democratică Moldovenească (Formarea și evoluția. 1917–1918), Editura Academiei Române, Muzeul Brăilei „Carol I”, Editura Istros, București-Brăila, 2017. Republica Moldovenească, menționează Valeriu Popovschi, „fiind creată mai mult de nevoie, nu are și nici nu poate avea nimic în comun cu RASSM și RSSM, formate de Moscova, respectiv, în 1924 și 1940, în scopuri politice, și nici cu actuala R. Moldova”, iar încercarea unora de a se folosi de numele acesteia pentru a demonstra „continuitatea” în timp a „statalității naționale moldovenești” „nu este altceva decât o aberație” (*Ibidem*, p. 231).

6. Sfatul Țării. Documente. Procesele-verbale ale ședințelor în plen. Ediție de I. Țurcanu. Chișinău: Știința, 2016.

Iurie Baba. *Oraș în noapte*, 1992, batik, mătase, 48 × 68 cm